

rische beschouwingen. En uit theologisch gezichtspunt valt te wijzen op de beweging, door Karl Barth en Emil Brunner veroorzaakt. Maar hoe interessant het zou zijn op deze en meer andere factoren dieper in te gaan ter verklaring van de bedoelde ontwikkeling, in dit verband moet ik van het maken ener dergelijke analyse afzien. Ik doe dat met te groter gerustheid, omdat, al moge er sedert 1880 in dit opzicht veel ten goede zijn veranderd, niemand toch op deugdelijke gronden zou kunnen volhouden, dat Calvijn tegenwoordig van alle kanten erkenning heeft gevonden. Een zienswijze als door Pierson geuit, wordt, gelijk straks zal blijken, ook heden nog, en met niet minder stellige overtuiging dan indertijd hem leidde, verdedigd.

Eerst acht ik het nodig nog even stil te staan bij een andere oorzaak, welke de gesignaleerde gunstige wending in de beoordeling van Calvijn kan helpen verklaren. Wij moeten dan denken aan de hoge vlucht, die de bestudering van zijn leven en werken in de achterliggende periode heeft genomen. Met hoe weinig moest omstreeks 1890 een serieus beoefenaar der geschiedenis zich op het bedoelde gebied zien te redden! Natuurlijk heeft Pierson profijt getrokken van de toen lopende bronnenuitgaven, waaronder met name die van Calvijns geschriften in het *Corpus reformatorum* en die van de correspondentie der hervormers op het Franse taalgebied door Herminjard vermelding verdienen. Maar zelfs in dat opzicht moest men zich toen min of meer behelpen. Het heeft tot 1900 geduurd, voordat de vermelde uitgave van Calvijns werken haar voltooiing bereikte. En over den tragen voortgang van de bewerking der brieven door Herminjard heeft Pierson zelf zich beklagd, omdat het hem belette met zijn *Studiën* op te schieten.⁵⁾ Trouwens, ook naderhand is deze onvolprezen uitgave met haar voortreffelijke annotering een torso gebleven. Tot op den dag van heden ondervindt de onderzoeker het ongemak ervan, dat het negendelige werk niet verder reikt dan tot het jaar 1544.

Nu kunnen wij nog zeggen, dat wat de bronnen betreft, sedert den tijd toen Pierson schreef, niet eens zo veel vooruitgang valt te boeken.⁶⁾ Maar heel anders is het gelegen ten aanzien van de litteratuur over Calvijn. In dat opzicht mogen wij van een geweldigen vooruitgang gewagen. In de jaren tussen 1880 en 1890 moest men zich, behalve met levensbeschrijvingen als door Henry en Stähelin, vergenoegen met wat een Kampschulte en een Cornelius als vrucht van hun onderzoekingen in het licht gaven. Het was eerst na Piersons dood (27 Mei 1896), dat wij kunnen zeggen, dat het moderne onderzoek naar Cal-